

**KARAMANOĞLU MEHMETBEY
ÜNİVERSİTESİ**

**ULUSLARARASI
FİLOLOJİ ve ÇEVİRİBİLİM DERGİSİ**

**INTERNATIONAL JOURNAL OF
PHILOLOGY and TRANSLATION STUDIES**

**MAKALE BİLGİLERİ
ARTICLE INFO**

Geliş Tarihi / Submission Date
26.07.2021

Rapor Tarihleri/Report Dates
Hakem/Rewiever 1- 12.08.2021
Hakem/Rewiever 2- 16.08.2021

Kabul Tarihi / Admission Date
31.08.2021

e-ISSN
2687-5586

Cilt:3 Sayı: 2, (2021): s. 279-289

Künye: (Çeviri Makale) Said, Afaf (2021). “Yer Adlarının Çevirisinde Siyasi Sorunlar”, (Çev. Erkan Çakır, N.)Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Uluslararası Filoloji ve Çeviribilim Dergisi, C.3/2, s.279-289. (ID: 1011912).

YER ADLARININ ÇEVİRİSİNDE SİYASİ SORUNLAR*

POLITICAL ISSUES REGARDING THE TOPONYM TRANSLATION

Afaf SAİD

Çevirmen, Araştırmacı, Mütercim ve Tercümanlık Yüksek Okulu (ESIT) afafisayed@gmail.com

Çev. Nesibe ERKALAN ÇAKIR

Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü, nesibe.cakir@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5437-6076

Öz**

Bu makalede, yer adı bilimi (fr. toponimie) ile kökleri iki dini kültüre dayanan ve çevirisi siyasi kavramlarınki kadar hassas olan, Kudüs'teki kutsal yerlerin çift adlandırmalarının analizine yer verilmiştir. Burada yer adı bilimi kastedilen, yer adlandırmalarının farklı göstergesel anlamları bağlamında incelenmesidir. Yer adları, içinde var olan oldukları farklı siyasi bağlamların yansımasıdır. Konuya çeviribilimsel açıdan yaklaşıldığında -genellikle- çevirmenlerin, mesajı kaynak metindeki şekliyle aktarmaları beklenmektedir. Peki, çevrilecek öğelerin dil dışı ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu durum her zaman mümkün müdür? Yer adları her zaman için belirli bir bağlam ile ilintilidir; dolayısıyla bu yer adları, siyasi eylemlere yönelik olsun veya olmasın, bir düşünce ve inançlar bütünü olan ideolojilerin aktarıcısı olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla söylem içerisinde bu yer adları, kullanıcılarının onlara atfettiği farklı anlamlar hakkında da bilgi vermiş olmaktadır. Bu çalışma, entelektüel modeller ile bireylerin ve kültürlerin iletişim sürecinde kendini gösteren ideolojilerin aktarımına doğrudan katkı sağlayan, medyada geçen kutsal yer adlarının imaj ve söylemsel kimliğini çeviribilim perspektifinden incelemeyi amaç edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Yer Adlarının Çevirisi, UNESCO Kültür Diplomasisi, Toponimi

Abstract***

In this article, we analyse the toponymy and double designations of the holy places of Jerusalem, which are rooted in two religious cultures and whose translation is as delicate as that of political notions. By toponymy, we mean the study of the various meanings of the designations of places. Toponyms reflect the various political contexts in which they emerge. In the context of translation studies, translators are generally expected to translate the message as it appears in the source text. But is this always possible when we consider the non-linguistic and cultural characteristics of the texts? Toponyms are always linked to a particular context; therefore, whether they aim at political actions or not, these are transmitters of ideologies. Therefore, in the discourse, these toponyms also give information about the different meanings that their users ascribe to them.

Key Words: Translation Studies, Translation of Toponyms, UNESCO Cultural Diplomacy, Tponymy

**“Enjeux politiques de la traduction des toponymes” başlıklı yayının Fransızcadan Türkçeye çevirisidir. Özgün yayına erişim için bkz: Said, A. (2019). Enjeux politiques de la traduction des toponymes. Traduire. Revue française de la traduction, (240), 48-58. <https://journals.openedition.org/traduire/1670>

**Çevirisi yapılan makalenin özgün halinde “Öz” bölümü bulunmamaktadır. Metinde yer alan “Öz” bölümü çevirmen tarafından, makaleden alınan cümlelerle oluşturulmuştur.

***The source text does not have an “Abstract”. The translator added an “Abstract” with the sentences taken from the article.

Pek çok savaş ve anlaşmazlığın yaşandığı; diplomasi ve uluslararası ilişkiler bağlamında meydan okumaların görüldüğü yirmi birinci yüzyılda, dil ve kültür ara bulucuları olarak çevirmenlerin rolü önem kazanmıştır. Artık yalnızca seçmenlere çağrıda bulunularak çözülemeyen güncel siyasi anlaşmazlıklar, çeviriyi her bir tarafın kendi doğrularını haklı gösterme girişimlerinde önemli rol oynayan siyasi bir eylem hâline getirmiştir. Böylelikle çeviri, ilgili taraflardan herhangi biri açısından zorlayıcı bir güç sorununu temsil etmeye başlamıştır.

Aktivist çevirmen toplulukları 1990'lı yıllarda, adaletsizlikle mücadele etmek üzere ortaya çıkmıştır. Bu topluluklar, çevirmenlerin yalnızca piyasanın değil; aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde eğitilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Bu görüşe göre çevirmenler, barış ve insan haklarını daha iyi bir düzeye yükseltmek için de çeviri yapmaktadırlar. Aktivist çevirmenler, direniş görevlileri olarak kendilerini siyasetin içinde görmektedirler. 2007 yılında Granada şehrinde düzenlenen Birinci Uluslararası Çeviri ve Aktivizm Forumu sonrasında yayımlanan Granada Bildirisi'nde, çevirmenlerin düşünceler ve kültürler arasında tarafsız aracılar olduğu varsayımı reddedilmiştir.

Siyaset, dil olmadan varlık gösteremez (Chilton ve Schäffner, 1997: 206). Uluslararası etkileşim; çeşitli siyasi, sosyokültürel, tarihî ve ideolojik durumun ürünü olan dilleri konuşan farklı tarafları ifade etmektedir. Bu taraflar arasında iletişimin sağlanması için diplomasi çevirisi vazgeçilmezdir.

Tarih; siyasi güç ve çeviri arasındaki sıkı ilişkiye tanıklık etmektedir. Bu ilişki, özellikle basının üstlendiği merkezî rolü bilen seçkin siyasiler tarafından markaja alınan çeşitli haberleşme alanlarında açıkça belirleyicidir. Böylelikle medya, "sözcük savaşları"nın gerçekleştiği bir er meydanı haline gelmiştir.

Çeşitli basın iletileri ve onların çevirileri ile dünyanın dört bir tarafında dolaşan haberler, olayların ve "öteki"nin algılanıp anlaşılmasında karmaşaya yol açmaktadır. Medya, siyasi ve ideolojik çıkarlara hizmet eden haberler kurgulamaya başlamıştır. Coğrafi bir bölge veya tartışmalı bir yerin adlandırılmasında seçilen yöntem, bu ideolojileri açıklama biçimlerinden biridir. Kültür ve dil pratikleri bakımından değerli bir bilgi kaynağı oluşturan yer adları, böylelikle tarihin tanıkları haline gelmiştir.

Öte yandan sözcük ve bilgi savaşından bahsedildiğinde akla ilk olarak, askerî savaş ve buna ilişkin olayların yanı sıra siyasi parti programları gelmektedir. Üstelik, çeviribilim açısından göz önünde bulundurulmayı hak eden çok daha tehlikeli bir anlamsal savaş vardır.

Bu makalede, yer adı bilimi (fr. toponymie) ile kökleri iki dinî kültüre dayanan ve çevirisi siyasi kavramları kadar hassas olan, Kudüs'teki kutsal yerlerin çift adlandırılmalarının analizine yer verilmiştir. Burada yer adı bilimi ile kastedilen, yer adlandırılmalarının çeşitli anlamlarının incelenmesidir. Yer adları, içinde var oldukları farklı siyasi bağlamların yansımasıdır. Dolayısıyla bu yer adları, söylem içinde kullanıcılarının onlara atfettiği farklı anlamlar hakkında da bilgi vermektedir. Bu nedenle, yeniden adlandırma sürecinin analizi, yer adlarının doğasında var olan dil dışı anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaya yardımcı olmaktadır.

Dünyanın pek çok ülkesinde iki dilli yer adları sıklıkla kullanılmaktadır. Yol tabelalarında aynı yerin iki farklı adla gösterildiğini gören bir kişi, sosyo-etnik açıdan birlikte varoluşun baskın olduğu bir ülkede bulunduğunu anlayacaktır.

Kudüs dışında hiçbir yerde Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların gelenekleri ve kültürel mirasları bu derece örtüşmemekte ve bu derece birbirini desteklememektedir. Birbirinden farklı topluluklar, manevi çeşitliliğin bu mikrokozmosunda ayrı adlarla, aynı yerleri kutsal kabul etmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) genel direktörü Irina Bokova, "bu adların tanınmasının, kullanımının ve söz konusu adlara saygı gösterilmesinin gerekliliğine ¹dikkat çekmiştir.

Bununla birlikte, bu adlar kimi zaman "öteki"nin kimliğini ortadan kaldıracak şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, Kudüs'teki Camiler Alanı Müslümanlar tarafından Harem-i Şerif (Yüce Mabet), Yahudiler tarafından ise Har Ha-Bayit (Tapınak Tepesi) olarak kutsallaştırılmaktadır. Kimi haber ajansı, bu kutsal yerden bahsederken iki adı aynı anda kullanmaktadır. Diğerleri ise, Yahudi veya Arap fark etmeksizin, tam tersine, tek bir adı kullanmakla yetinmektedir. Acaba bu kararlar editoryal sorunları mı; yoksa siyasi, ideolojik ve/ya dinî muhtemel kaygılara karşılık olarak ideolojik açıdan yapılan seçimleri mi ortaya çıkarmaktadır?

Kısacası bu çalışma, entelektüel modeller ile bireylerin ve kültürlerin iletişim sürecinde kendini gösteren ideolojilerin aktarımına doğrudan katkı sağlayan, medyada geçen kutsal yer adlarının imgesini ve söylemsel kimliğini incelemeyi amaç edinmektedir.

---

¹ <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1568>

Çalışmanın Kapsamı ve Sonuçlar

Araştırmanın Yapısı, Bağlamı ve Yöntemi

Her şey, UNESCO'nun kadim şehir Kudüs ve bu şehirde bulunan kutsal yerlerin durumu konusunda bir karara varması ile başlamıştır. Daha çok kültürel konulara eğilen bu örgütün metinleri, böylelikle, siyasi ve dinî bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle, iki veya daha fazla üye devlet arasında kültürel ayrıcalıklar olabileceği gibi, bir dış çatışmanın da olabileceği açıkça ortadadır. Yakın zamanda, pek çok medya kanalında görüş ayrılığı belirlemiştir. Filistin, İsrail, Amerika Birleşik Devletleri, Lübnan, Suriye ve Suudi Arabistan'da, herkesçe bilinen bu örgütün Paris'teki genel merkezinde neler olup bittiğini öğrenmek amacıyla gündem takip edilmektedir.

UNESCO yürütme kurulu 2016 yılında, Kudüs'te bulunan kutsal sit alanlarının Arapça terimlerle adlandırıldığı bir metin hayata geçirmiştir. Bu metinde geçen belirli adların seçimine ilişkin birtakım itirazlar olmuştur. Örneğin, camiler alanından bahsedildiğinde bir Yahudi terimi olan "Tapınak Tepesi"ne hiçbir şekilde yer verilmezken Arapça bir terim olan "Burak Duvarı"ndan sonra "Ağlama Duvarı Avlusu" terimi parantez içinde kullanılmıştır. Bu örnekler, UNESCO'nun söz konusu yerler ile her iki halk arasındaki bağları görmezden geldiği veya saptırdığı sonucunu çıkarmak için bir isme öncelik tanınmanın yeterli olduğunu göstermektedir.

Farklı metinlerin karşılaştırılması, yer adlarına ilişkin görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu olgu, "kasıtlı çok dilli iletişim" diye adlandırılmaktadır. Bu bağlamda çeviriler, yeniden yazma ve yayın konusunda bilgilendirici bir filtreleme sürecinin sonucu hâline gelmektedir. Farklı tarafların, kutsal sit ve alanları kendi kavramları ile açıklayabildiği bu çok dilli iletişim biçimi, aynı konuların farklı dillerde aktarıldığı söylemsel uygunluğu yansıtmaktadır.

Görüş ayrılıkları haklı görülebilir çünkü farklı gazete ve medya kanalları aynı ideoloji veya aynı yayın çizgisine sahip olmak mecburiyetinde değildir. Ancak, Reuters gibi aynı haber ajansı bünyesinde kaleme alınan çok dilli çeviriler söz konusu olduğunda, birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Kuşkusuz, çevirmenlerin, mesajı kaynak metindeki şekliyle aktarmaları beklenmektedir. Peki, çevrilecek öğelerin dil dışı ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu durum her zaman mümkün müdür? Yer adları her zaman için belirli bir bağlam ile ilintilidir; dolayısıyla bu yer adları, siyasi eylemlere yönelik olsun veya olmasın, bir düşünce ve inançlar bütünü olan

ideolojilerin aktarıcısı olma özelliğine sahiptir. Bunun yanı sıra, hedef kitleye bağlı olarak, çeviri sürecinde dikkate alınması gereken yan anlamların da aktarıcısıdır.

Bir ögenin belirli bir anlatım içinde, herhangi bir şekilde adlandırılması, bu anlatıma verilen tepkileri yönlendiren ve sınırlandıran yorumlayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Kimi yer adlarının diğer dillerde eşdeğer karşılıkları bulunmaktadır. Bu da kuşkusuz, kültürler arasındaki iletişim ve diyalogu kolaylaştırmaktadır. Örneğin "Kudüs", Arapçada "القدس" (Kudüs), İbranicede ise "ירושלים" şeklinde adlandırılmaktadır. "Hebron" İbranicede "הברון" iken, Arapçada "الخليل" (El- Halil)'dir. Kutsal yer "Hebron" (El- Halil) ise İbranicede "המכפלה מערת" (ma'arat hamakhpela), Arapçada "الإبراهيمي الحرام" (Harem-i İbrahim), yani "İbrahim Camii" olarak bilinmektedir.

Birleşmiş Milletler Örgütü gibi, ideoloji ve çıkarları birbiri ile her zaman uyuşmayan pek çok üye devleti bir araya getiren uluslararası bir örgüt için çeviri yapmak, oldukça zor bir görevdir. Her bir sözcük, tırnak işareti, parantez, virgül ve nokta önemlidir. Kaynak dile hâkimiyet yalnızca söz dizimi, söz varlığı, imgesel ifadeler ve eğretilmeler değil; aynı zamanda yan anlamlı ve imalı sözcükler ile kültürel, tarihî, edebî, siyasi ve sosyal bağlamlar hakkında da bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. Böyle bir örgütte çalışan çevirmenler, ülkeler arası ilişkilere her gün tanık olmaktadır ve Zaina Kenge²'ye göre bu çevirmenler, üye devletler arasında varlık gösteren hassas siyasi sorunları ve duyarlılığı akıllarında tutmalıdırlar. Dahası, anlamı aktarmaya ve kaynak metinde anlatılanlara sözcüğü sözcüğüne uymaya dikkat etmelidirler. Aynı durum, haber ajanslarının kullandığı farklı dilsel ulamlar için de geçerlidir. Örneğin, "Tapınak Tepesi" terimi Arapçaya nasıl aktarılmalıdır? Kaynak metne sadık kalınarak Arapçaya sözcüğü sözcüğüne "الهيكل جبل" "Cebel-i Haykal" şeklinde mi çevrilmeli, yoksa "Yüce Mabet" anlamına gelen Arapça "Harem-i Şerif" terimi kullanılarak yeniden bağlamsallaştırılması mı gerekmektedir? Kimileri bu iki terimi eşdeğer kabul edebilecekken, kimileri de ideolojik aktarımı sağlayan adlar olarak görecektir. "Öteki"nin reddedilmesi, onun sahip olduğu tüm ideolojileri temsil eden terimlerin de reddedilmesi anlamına gelmektedir.

Sosyopolitik bir süreç olan yer adlarının çevirisi, kaynak dilde anılan adların kimi zaman belirgin, kimi zaman da çok farklı ifadelere aktarımını gerektirmektedir. Evet, aynı yerin iki farklı dilde, iki adı olabilmektedir ve bunların çevirisi bir avantaj olarak düşünülebilmektedir. Ancak bu söz varlıklarının, ideolojileri aktaran ve bir toplumun haklarını temsil eden bir özelliğe

² Birleşmiş Milletler Örgütü Arapça çevirmeni: www.youtube.com/watch?v=9DiDSIUZf4Q

de sahip olduğu düşünüldüğünde, tartışmalı bir yeri adlandırırken kullanılacak sözcüğü seçmeden önce dikkatlice düşünmek yerinde olacaktır.

Arap dünyasında kültür ve din, daha çok iletişimin özenle kurulmasını şart koşturur. Bu alanda sansür; siyasi, dinî ve/ya sosyal pek çok ölçütü içine almaktadır. Arap çevirmenler, çeviri sürecinde ihtiyati sansür uygulama ve rahatsızlık vermektan kaçınmak için çevrilecek öğeleri daha üstü kapalı olarak ifade etme eğilimindedirler. Örneğin Irina Bokova, 14 Ekim 2016 tarihinde Kudüs ve Kudüs Surları hakkında, konuya ilişkin kendi görüşlerini ifade ettiği bir bildiri³ yayımlamıştır.

İNGİLİZCE	FRANSTZCA	ARAPÇA
The Al Aqsa Mosque/ Al-Haram al-Sharif, the sacred shrine of Muslims, is also the Har HaBayit– or Temple Mount– whose Western Wall is the holiest place in Judaism, a few steps away from the Saint Sepulcher and the Mount of Olives revered by Christians.	La mosquée Al Aqsa/Al-Haram-al-Sharif, sanctuaire sacré des musulmans, est aussi le Har HaBayit – ou mont du Temple – dont le mur occidental est le lieu le plus sacré du judaïsme, à quelques pas du Saint-Sépulcre et du mont des Oliviers révéérés par les chrétiens. ⁴	إنّ المسجد الأقصى/الحرم الشريف مكان مقدّس للمسلمين تماماً كما أنّ جبل الهيكل ومنه الحائط الغربي هو المكان الأكثر قدسيّة في الديانة اليهودية، والذي يقع على بعد بضع خطوات من كنيسة القيامة وجبل الزيتون، الأماكن المقدّسة للمسيحيين. * Mescid-i Aksa/ Harem-i Şerif Camisi, Kutsal Kabir Kilisesi'ne ve Hıristiyanların kutsal saydığı Zeytin Dağı'na birkaç adım ötedeki, Yahudiliğin en kutsal yeri olan Batı Duvarı'nın da içinde bulunduğu Tapınak Tepesi kadar Müslümanların kutsal mabedidir.

Şekil 1. Genel direktörün Kudüs ve Kudüs surları hakkında paylaştığı bildiriden bir alıntı.

³ <http://whc.unesco.org/fr/actualites/1568>

⁴ Özgün metin yazarının tabloda örnek olarak gösterdiği Fransızca metnin, tarafımdan yapılan Türkçe çevirisi için bkz: Müslümanların kutsal mabedi Mescid- i Aksa/ Harem-i Şerif camisi, **aynı zamanda**, Kutsal Kabir Kilisesi'ne ve Hıristiyanların kutsal saydığı Zeytin Dağı'na birkaç adım ötedeki, Yahudiliğin en kutsal yeri olan Batı Duvarı'nın da içinde bulunduğu Har HaBayit veya Tapınak Tepesidir.

Yahudiler gibi Müslümanlar da kendilerine özgü adları kullanarak Kudüs üzerinde hak iddia ettiklerinden dolayı, "olmak" (fr. être/ ing. to be) fiilinin buradaki kullanımı oldukça hassas görünmektedir. Öte yandan metni Arapçaya çeviren çevirmenin, Müslüman Arap halkına yönelik mesajı yeniden düzenleyerek "olmak" fiilinin kuvvetli etkisinden kaçınmaya çalıştığı gözlemlenmektedir.

Yahudiler ve Müslümanlar her ne kadar bir diğerinin hak iddiasını kabul etmese de yukarıda örnek olarak verilen metnin Fransızca ve İngilizce versiyonlarında kullanılan "olmak" fiili, bu yerin Yahudiler için olduğu gibi Müslümanlar için de aynı olduğu gerçeğinin açıkça ifade edildiğini göstermektedir. Bununa birlikte, kaynak metni Arapçaya aktaran çevirmen-editör, iletiyi yeniden kaleme almış ve metnin İngilizce ve Fransızca versiyonlarındaki gibi doğrudan belirtmeyip söz konusu ögenin her iki taraf açısından önemini ifade etmekle yetinmiştir. Çevirmen, bu fiilin "çekirdek anlamı"nı doğruladıktan sonra metnin amacına sadık kalarak- Kudüs ve Kudüs'te yer alan kutsal mekanların herkes için önemini vurgulamak gibi- bir çeviri kararı alabilmekte ve o sözcüğü kullanmayarak metne sözcüğü sözcüğüne soyut bir bağlılık ilkesinden (Eco, 2006: 107) uzaklaşabilmektedir.

Haber çevirmenleri her şeyden önce, okurun beklentilerini dikkate alan bir iletişim elçisi rolü üstlenmelidir. İlk olarak, alıcı topluma yönelmekte ve ele alınan konular ile duymayı tercih ettiği görüş ve ideolojilere göre konumunu belirlemektedir.

Bu makalenin amacı doğrultusunda, 2013- 2018 yılları arasında uluslararası haber ajansı Reuters tarafından, UNESCO kararlarının uygunluğu ve İsrail- Filistin anlaşmazlığında yerlerin önemli rolü hakkında yayımlanan 30 metin seçilmiştir. Bu metinlerde, özellikle Kutsal Topraklar olarak bilinen alandaki kutsal yerlere verilen yer adlarının Arapça çevirileri incelenmiştir. Elde edilen veriler, anlatı kuramına ve tartışmalı adlandırma yöntemlerinin incelenmesinde ana referanslardan biri olan "etiketleyerek çerçeveleme" (Baker 2006) sürecine göre analiz edilmiştir.

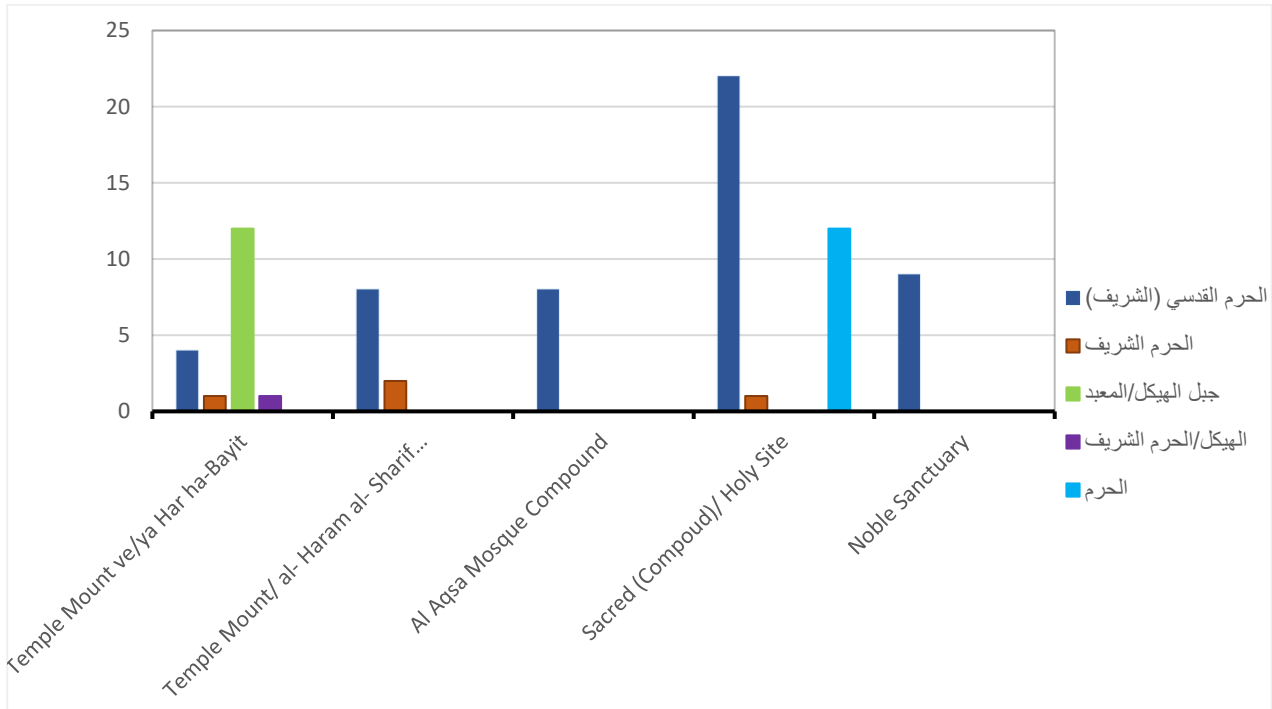
Bugün, tartışmalı görüşlerin yayılmasını sağlayan imtiyazlı kanallardan biri olarak basının yer verdiği bu yer adlarının söylemsel imgesinin anlaşılması için, yöntem olarak bu yer adlarının oluşumuna ilişkin genel profil gözlemi seçilmiştir. Böylelikle, özel isimlerin hangi tür anlamları harekete geçirdiğinin ve farklı dillere ne şekilde aktarıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler

Özgün metinler ile çevirilerinin karşılaştırmalı ve anlamsal analizi, Toury'nin (1995) bağlamsallaştırılmış sosyal davranış olarak tanımladığı çeviri sürecini ortaya çıkarmaktadır. Bu aynı zamanda adlandırma işleminin somut izlerinin gözlemlenmesine ve gerçeğin bir kesitinin adlandırılmasından çok, kullanıcılarının sosyal deneyimlerine göre oluşturulmasına olanak sağlamaktadır.

C. Schäffner ve S. Bassnett de haber metinlerinin her zaman için bir yeniden bağlamsallaştırma aşamasından geçtiği ve her yeniden bağlamsallaştırmanın bir dönüşüm olduğu konusunu özellikle ele almışlardır. Yeniden bağlamsallaştırma, gösterge ve anlamların özgün metin bağlamından çıkarılıp başka bir kültürel ve siyasi bağlama dönüştürülmesidir. Bu durum, anlamın ve kimi zaman da özgün metnin *skoposunun* değişmesi demektir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, çeşitli tepkilere neden olabilecek tamamen farklı işlevlere hizmet edebilmektedir.

Bu çalışmada, adları ideolojik açıdan ayrıcalıklı terimler haline getiren kültürel, kimliksel ve siyasi işlevler analiz edilmiştir. Başka bir deyişle bu çalışma, basın tartışmaları aracılığıyla bir bakış açısı oluşturmak için özel isimlerin söylemsel işlevleri, onların bağlamsal kullanımları ve çeşitlerine ilişkin repertuarı genişletmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın bu bağlamını örneklendiren grafik aşağıda sunulmuştur:

Şekil 2: Çeviri eğilimlerine genel bir bakış

İlk olarak, bütüncenin İngilizce versiyonlarında yerlerin sistemli olarak iki isimle adlandırıldığı görülmüştür. Yazarlar, yer adlarının farklı tarihsel içeriğini gözden kaçırmamaya özen göstermişlerdir. Pek çok değer ve anlamın aktarıcısı olan özel isimler, tarihsel açıdan gerçek bir söylemsel bellek alanını veya her kültürün ortak anlatılarının ortaya çıkmasına katkı sağlayan söylenceleri oluşturmaktadır (Siblot, 1997: 33). Bu konuya şu sözleri ile dikkat çekmiştir: "Adlandırma, işaret ettiklerimize göre zorunlu olarak bir karara varmaktır." Bu nedenle basın, Fransızca konuşan tarafta "Camiler alanı (Yahudiler için Tapınak Tepesi)"; İngilizce konuşan tarafta "Temple Mount (Harem-i Şerif)" şeklinde çift adlandırma yaparak bu bağlamda mesafesini korumaktadır (Bourdon, 2009: 240).

Bununla birlikte bu çalışmanın analizi, İngilizce özgün metinler ile Arapça çeviri metinlerde iki farklı eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Kaynak metinler, tarihsel ve kimliksel anlaşmazlık içinde bulunan her iki tarafın da kutsal olarak nitelendirdiği yerlerin adlandırılmasında, çift adlandırma yöntemini kullanma ve böylelikle bu anlaşmazlığın karmaşıklığı ile dinî konuların hassasiyeti dolayısıyla, yer adı bilimi konusundaki kaygılarla mesafeyi koruma eğilimindedir. Öte yandan, yalnızca alıntılar bu diplomatik eğilimden muafır. Nitekim, yazarlar sadece atıfta bulunulan kişinin kullandığı ifadeyi korumaktadırlar.

Arapça çevirilere gelince, eğilim daha çok Arap ve Müslüman kültürünü yansıtan sözcüklerin kullanılarak ilgili yerlerin kendilerine mâl edilmesi yönündedir. H. Guillourel'e (1999: 71) göre, "Belirli bir alanı adlandırarak onu kendimize mâl eder ve sonunda da kendi toprağımızı meydana getiririz." Dolayısıyla adlandırma, insanlarla yerler arasında bir bağ oluşturmaktadır. Bununla birlikte adlandırma ne alıntılar söz konusu olduğunda ne de çevirmenlerin başka bir yerde aynı özgürlüğü kendilerine tanımayıp kendilerini "Tapınak Tepesi" terimini Arapçaya sözcüğü sözcüğüne çevirmek mecburiyetinde hissettikleri farklı yer adlarının açıklama cümleleri söz konusu olduğunda geçerlidir. Çevirmen yalnızca bir kez Arap terimini Yahudi terimi tarafına kaydırmıştır.

Analiz edilen metinlerde söz konusu yerin nitelendirilmesinde "the site, the holy site, the sacred compound, the area," ve benzeri "yan anlamlı sözcükler" (Huygue 2017) de kullanılmıştır. Böylelikle ileti, "bilgilendirici bir şekilde" sözcüğün anlamı ile bütünleştirilmekte ve sözcüğün yan anlamının söylemsel amaca uygun olarak kullanılması ilgili kişilere bırakılmaktadır. Bu çalışmada yapılan analiz, söz konusu yan anlamlı adların tamamının

uyarlandığı ve Arapça yer adları ile değiştirildiğini göstermiştir. Örneğin; الحرم القدسي الشريف⁵, الشريف الحرم⁶ veya الحرم⁷.

Çevirmenler bunu yaparken, konunun yalnızca okuyucuların aşına olduğu kısmını vurgulayarak özgün metnin diplomatik boyutunu feda etmektedirler. Yahudi halkı ile kutsal yer arasındaki ilişkinin anlatıldığı bölümlerin Arapça çevirilerde silinmiş olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Yer adlarının çevirisinde kullanılan çeviri yöntemlerinin nicel analizi, kimi zaman bağlama göre koşullandırılan haber metinleri çevirilerinde görülen bu iki eğilimin belirlenmesini sağlamıştır. Adlar, anlamsal açıdan önem taşımaktadır ve haberlerin bir parçasıdır. Dolayısıyla, hedef kitleye göndergeler hakkında bilgi vermektedir. Bu dil dışı unsurlarla karşılaşan bazı çevirmenler, adların bire bir çevirisinden yana tercihte bulunmaktadırlar. Bazı çevirmenler ise, bu özel ve coğrafi özellik taşıyan adları, hedef kültür ve dilin normlarına uygun bir şekilde uyarlamayı veya Arap bakış açısına uymayan ve Arapça hazırlanmış metinlerde hoşça gitmeyecek ifadeleri silmeyi tercih etmektedirler.

SONUÇ

Sonuç olarak, haber metni çevirmenleri, okurlarının taleplerini karşılamaya çalışan "diplomatlar"dır. Yer adlarının seçimi, kullanıcıları tarafından savunulan siyasi, dinî ve kimliksel fikirleri yansıtmaktadır. Yeniden adlandırmada çevirmenler, bir yere yeni bir anlam vermek ve o yere sahip olduklarını göstermek için isteklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla yeniden adlandırma, sembolik bir sahiplenme eylemi hâline gelmektedir. Bu nedenle, yer adlarına ilişkin kararlar artık yalnızca dilbilimsel, politik ve ideolojik sorunlar temelinde tanımlanmamaktadır.

Beşerî bilimlerde alanında yer adları ile ilgili yapılmış güncel çalışmaların sayısı az olmasına rağmen, özellikle dilbilim alanında, bu konuya olan ilginin son on yılda arttığı görülmektedir (Akin 2000, Gardy 1987, Guerin 1998). Bununla birlikte, jeopolitik sorunlar nedeniyle bu konunun ön plana çıkması, araştırmacıların çalışmalarına sürekli olarak malzeme sağlamasına rağmen, dinî ve kültürel yerlerin adlandırılması konusu yeterince ilgi görmemektedir. Bir dil kültüründen diğerine çeviri söz konusu olduğunda benimsenen yöntemlerle ilgili pek az çalışma bulunmaktadır. Dolayısıyla bu konunun çeviribilimsel açıdan daha fazla ele alınması gerekmektedir.

⁵ Harem-i Kuds-i Şerif.

⁶ Harem-i Şerif (Yüce Mabet).

⁷ Harem.

KAYNAKÇA

- Baker, M. (2007). Reframing Conflict in Translation. in *Social Semiotics*, 2, p. 151-169.
- Baker, M. (2006). *Translation and Conflict: A Narrative Account*, Londres: Routledge,
- Bourdon, J. (2009). *Le Récit impossible : le conflit israélo-palestinien et les médias*. Bruxelles: De Boeck.
- Chilton, P. et Schäffner, C. (1997). *Discourse and Politics*. in van DIJK Teun Adrianus (dir.), *Discourse as Social Interaction*, Londres, Sage, p. 206-230.
- Eco, U. (2006). *Dire presque la même chose. Expériences de traduction*, Paris: Grasset.
- Guidère, M. (2010). *Introduction à la traductologie*, Bruxelles: De Boeck.
- Guillorell, H. (1999). *Toponymie et Politique*. in AKIN S. (dir.), *Noms et re-noms*, Rouen (France): Publications de l'université de Rouen, p. 61-91.
- Huyghe, R. (2017). *Qu'appelle-t-on un lieu?»*, in CISLARU Georgeta (dir.), *L'acte de nommer: une dynamique entre langue et discours*, Paris, Presses Sorbonne Nouvelle, p. 189.
- Ladmiral, J. (1995). *Traduire, c'est-à-dire... Phénoménologies d'un concept pluriel»*, in *Meta*, 3, p. 415-20.
- Schäffner, C. et Bassnet, S. (2010). *Political Discourse, Media and Translation*, Newcastle upon Tyne (Royaume-Uni): Cambridge Scholars Publishing.
- Siblot, P. (1997). *D'un nom l'autre»*, in *Nouvelle revue d'onomastique.*, 29-30, Paris: Société française d'onomastique, p. 176-188.